

De Poemp

*DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING
DAVIDSFONDS NIJLEN - NUMMER 7 - OKT. 1983*

Nylen, - De Lindenboom.

Och, mijn liefste Nijlen!

(2)

Lieve Lezeres,
Beste Lezer,

Poempisten zijn mensen die zich door een gelijke instelling verbonden weten. Zij erkennen de waarde van een -helaas!- verdwijnende omgeving waarmee de mens gedurende eeuwen tot een evenwichtige eenheid was gegroeid. Prof. Karel van Isacker heeft daarover behartigenswaardige dingen gezegd, dingen waarvan U elders in dit nummer een proefje ter overweging krijgt.

Omwille van die warme verbondenheid hebben wij, vooral onder impuls van ons medebestuurslid Jozef Engels, een pretentieloze ontmoetingsdag georganiseerd voor binnen- en buitenlansse mensen die nog hart hebben

voor "ons liefste Nijlen". U bent dus welkom in de salons van Nilania, Kesselsesteenweg 38 te Nijlen, en wel op zondag 20 november e.k. vanaf 14 tot 18 uur. Geen inkomgeld, geen verplichting tot verbruik, gewoon praten, herinneringen ophalen, vriendschap beleven: dat wordt het.

Nogmaals omwille van bovenbesproken verbondenheid durven wij een beroep te doen op onze lezers die oude Nijlense tijdschriften zouden bezitten. Een voorbeeld. In "Taxandria, Gedenkschriften van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring der Kempen", nummer 4 van 1909, lezen wij dat in die tijd bij ons zou uitgegeven zijn "De Volksstem van Nijlen". Wie over deze of andere Nijlense publikaties méér weet, geve ons dus een seintje. Hij zal gul beloond worden met helder, klaar poempwater en de dankbaarheid van al onze poempisten. Ondertussen veel leesgenot!

*Namens de Redactieploeg,
Walter Caethoven.

Oprigting van eene Brood Bakkerij

Présents Messieurs Beirens Bourgmestre, Daems & De doncker Echevins & De Cnaep Sécretaire.

Het college van Burgemeester & Schepenen maekt bekend dat den Heer Joannes Gommarus Wersters, koopman, thans te Lier woonende, aen hetzelfde bij rekwést van 27 February jongstleden, een verzoek heeft gedaen ten einde bemagtigd te worden om in de middenste wooning van het huis van den heer Dirx, in het dorp alhier, wijk D 123, eene brood bakkerij op te rigten. Om de aenpalende eigenaren of andere belanghebbenden die vermeenen mogten tegen de oprigting van gemelde bakkerij eenige bedenkingen te mogen maken, worden verzocht, zich in persoon daertoe op dynsdag 13den der loopende maend van negen tot elf uren voormiddag in het gemeentehuis alhier aen te bieden.

Nijlen, den 1sten Maert 1849

Approuvé le présent procès-Verbal en Séance du 13 Mars 1849.

Par ordonnance

Le Sécretaire, J. B. de Cnaep

Le Bourgmeste, L. Beirens

Typische, alleenstaande "ovenbuur": zeldzaam geworden bouwwerk.

Geachte Lezer,
Lieve Lezeres,

Zou deze Joannes Gommarus Wersters de eerste commerciële bakker geweest zijn te Nijlen? Misschien wel! Hoe ging het dan voorheen? Wel, heel eenvoudig: elk huisgezin bakte zijn brood zelf. In gemeenschappelijk overleg gebruikten ze samen een huisje met een gemetselde oven - een bakhuis. Geen enkele hoeve of keuterboerderijte zonder bakhuis (ovenbuur). In onze schrale Kempen behoorde boekweit tot de belangrijkste gewassen. De bloemen van deze eenjarige graansoort zijn zeer honingrijk en guerig. Uit het boekweitmeel bakte men een voedzame pannekoek of boekweitkoek. Het bijzonderste gewas voor de mens in onze Kempen was zonder twijfel de rogge. Op schrale gronden en in koudere streken kan rogge nog welig groeien. Rogge bevat zeer weinig gluten, het deeg rijst daarom zeer moeilijk en het brood is meestal vochtig, als gist gebruikte men biergist of zuurdesem - een stuk zuur geworden deeg van het vorig baksel.

Veel romantiek zal er toen bij het broodbakken niet geweest zijn, want de strijd voor het dagelijks brood was hard en zwaar. Men bakte gewoonlijk voor een ganse week, en de kinderen mochten soms van de overschot een klein broodje meebakken, het zogenaamde "polleke", met enkele krenten of stukjes appel en soms een stukjes worst erin.

Dat de molenaar in het dorp een centrale figuur was, is wel buiten kijf. De grote boeren kwamen met paard en kar en de arme dagloners met kruiwagen en hun "kwatskens" koren naar de molen.

Denken wij daar wel eens aan, wanneer we bij onze Nijlense bakkers al die overvloed en verschillende broodsoorten bewonderen, dat onze voorouders het met heel wat minder kwaliteit en kwantiteit moesten stellen. De enige romantiek in die tijd was dat het bakhuis in de winter langer warm bleef voor de vrijers.

*Jos Bastiaens.

Het Lek van de Poemp

Rechtzetting bij Poemp nr. 2 blz. 9

De verzorger van Exelsior was niet Wies Goormans (de Pitro), maar wel Alois Goovaerts, de broer van Miel van Peke Smieres.

Aanvulling bij Poemp nr. 6 blz. 7

Bij een foto horen natuurlijk de namen van de vereeuw-igden. De jubelirende muzikanten van de Koninkl.

Harmonie St.-Cecilia, die fier als een pauw naar „'t vogeltje keken", waren:

bovenaan: Gust Goormans - Marus Storms - Fik Boiy - Pawel Cambré - Fons Storms - Camille Van der Donck. midden: Fons Goormans - Gust Van Houtven - Jos Van Houtven - Karel Dams - Miel De Smet - René Van Looy Gust Cambré - Gust Cambré (brouwer).

onderaan: August Torfs - Albert Boiy - J.B. Hens - Jef Cambré.

Meester Van Camp:
Jeugherinneringen

NIJLEN OP WEG ... NAAR HET VERLEDEN

Wanneer een paar mensen van de derde leeftijd mekaar ontmoeten, begroeten ze elkaar gewoonlijk: "Wie we daar hebben! Jonge, jonge, waar is de tijd? Het gaat allemaal toch zo rap tegenwoordig; de dagen gaan nog open en toe, precies of de aardbol draait sneller dan vroeger. Toen waren er nog echte zomers en winters". En zo wordt er vanzelf overgeschakeld op herinneringen uit de jeugdijaren. Die worden als nieuwe belevenissen verteld in het plat Nijlens.

•
"Wette" nog, hoe Marie Pito, toen we naar de bewaarschool gingen bij zuster Gudul, haar luid huilend en tegenspartelend zoontje te laat de klas induwde met een "arre dààr". En hoe dat kind, spijs de strenge zusterhand en vermanende vinger, het vertikte plaats te nemen op de bank, maar ruggeschuivend langs de muur, bij één ogenblik onoplettendheid van de zuster plots de deur openrukte en naar huis ritste. En moeder Marie kan opnieuw naar de Nonnenstraat met die blijter onder de arm, die ze vooraf zijn kop goed nat gepompt had aan 't gemeentehuis om hem te kalmeren.

Op 't feest van Sintene Greef, toen hoorde men hier nog niet van Sint-Niklaas, liep nonkel "Oscar", veel gebotter en lawaai makend langs hoge klasvensters en gooide enkele handvollen koekjes door de openstaande valramen.

Darna gingen we naar de jongensschool. Die bestond uit vier klassen, ieder met een grote en een kleine kant. We zaten te "westeren" op lange banken voor vier of vijf jongens, soms met meer dan vijftig leerlingen in een klas. In 1918 moest de bovenmeester 65 leeuwen temmen, je kan ze tellen op de bijgevoegde foto.

"Kende" dat liedje nog: "Hoe zijt gij gekomen, muisje, in de val?" 't Was omdat ze rook aan 't spek", en meester Lieckens strijken zijn houten hesp, zo noemden we zijn viool. Hoe kan men de lange bordlat van de bovenmeester, meester Mercelis, vergeten? In de zomer kon het toch zo heet zijn als Laura door de ruiten scheen. Dan werden de vensters geopend en de hele of kapotte "stores" zo ver mogelijk dichtgeschoven om de stralende zon de pas af te snijden en in te ruilen voor wat weldoende schaduw. Omdat de kinderen er dan slaperig bijzaten en de meester moe was van het lesgeven an die talrijke guiten, eigenlijk een werk voor twee meesters, beloonde hij zichzelf met een kwartiertje of een halfuurtje welverdiende siësta. Dan klonk het kort en krachtig: "Allemaal uw rekenboek! Die van de kleine kant maken de eerste vier vraagstukken, en de moeilijkheidsgraad steeg natuurlijk gelijklopend met de nummering van de bladzijden.

na een kortstondig gerommel bij het nemen en afvegen van de leien viel een diepe stilte. Die werd slechts af en toe verstoord door het snuivend ophalen van een snottebel, het vallen van een griffel of een klomp of het zachtjes schrapen van de keel. Een paar minuten later had de meester zijn uil te pakken, die rustig bleef spijs soms fel en diep gesnurk. De lange lat lag rustig naast het genietende lichaam, alleen de kinderen gunden haar wat angstige blikken.

Intussen zochten de slimsten koortsachtig naar de oplossingen van de opgaven. Omdat die sloebbers de minder begaafden niet lieten "afschrijven" - met heel hun lichaam probeerden ze de bewerkingen voor de loerende blikken van hun burens te verbergen - kregen ze soms plots de scherpe punt van een ballonpen in hun achterste geplant. Een steek van "bie, hoemel, pijwesp" of de beet

van een dazerik was daar niets tegen. Met een geweldige "Amaai!" vloog het slachtoffer op, en 't was gedaan met de rust. Brutaal uit zijn dromen gerukt greep de meester de lat, en de zichzelf verradende dader wist meteen hoe onbuigzaam en onzacht hout is.

(vervolgt)

Octaaf Van Camp. *

BIJ DE FOTO:

1
 Crauwels Henri
 De Doncker Gom.
 Crauwels Rik
 De Doncker Jos
 Thijs August
 Storms Alfons
 Dillen Jul
 Dillen August
 Van Tendeloo Frans
 Van Tendeloo Frans

2
 Van Looy Jozef
 Melis M.
 Sluyts Henri
 Van den Bogaert Pol
 Vervoort Jos
 Vercammen Karel
 De Smet Emiel
 Van Rompaey Petrus
 Van der Linden Alois
 Lentens August

3
 Gui Louis
 Thijsbaert Frans
 Nelis Remi
 Van den Eynde Alois
 Davidson Remi
 Hazebroeck Paul
 Vercammen Frans
 Truyts Alfons
 De Haes Stefan

4
 Glassé Jozef
 Verelst Alfons
 Cools Theophiel
 Van Camp Octaaf
 Verlinden Jul
 Buyens Louis
 Brams Frans
 Faes Frans
 Faes Jozef
 Faes Frans

5
 Haverhals August
 Goyvaerts René
 Derbonen Jan
 Van Looy René
 Crauwels Alfons
 Roenens Karel
 De Meyer Louis
 Verlinden August
 Verbist Alois
 Van Regenmortel Jef
 Cambré Jozef
 Van Calster Alfons
 Voet Henri

6
 Haverhals Frans
 Jacobs Alois
 Dom Ferdinand
 Lemmens Frans
 Wuyts Gabriël
 Van Looy Louis
 Crauwels Louis
 Peeters Jul
 Peeters Emiel
 Verelst Henri
 Vercammen Jozef
 Van Houtven Jos
 Verreet Prosper
 Noeninckx Jos

SAMEN HERINNERINGEN TAPPEN UIT DE TIJD TOEN DE MELK NOG VAN DE KOE KWAM EN HET WATER VAN DE POEMP...

ONTMOETINGS DAG

*
 op zondag 20 november 1983
 in de salons van Nilania
 Kesselsesteenweg 38 te Nijlen
 vanaf 14 uur.

*Welkom!
 DE POEMP.

De Geschiedenis van Nijlen

door Meester Nelis

Grote Werken

De kerk

Rond 1400 werd Nijlen kerk gebouwd in witte steen uit het Brusselse. Het is een gemeenschapskerk, in tegenstelling tot de domaniale (bij en domein horende) kerken die nabij een kasteel of een abdij gebouwd werden. Zulke kerken bouwde men op de slechtste grond. Voor Nijlen was dat het "Bergske", tussen de beste gronden van Lillo en de Voorbist. Op de plaats waar nu de bibliotheek staat, stond vroeger de afspanning Het Bergske.

Een gemiste kans

Wat ongetwijfeld voor Nijlen van grote betekenis zou geweest zijn, indien het projekt was uitgevoerd, was het graven van de Herentalse vaart. De stad Antwerpen wou dat doen om de brouwerijen in de Cammerstraat te voorzien van water uit de Kleine Nete.

Het kanaal zou vertrekken van Molderneet aan het Veer en gaan tot Antwerpen. Lier was er echter niet voor

te vinden. De stad had in 1431 grote werken uitgevoerd aan de beide Netten o.a. de verbinding tot stand gebracht tussen beide rivieren voor de stad, en wilde de onkosten terugwinnen door vreemde schepen te verplichten hun vracht op Lierse schuiten over te laden. De Kleine Nete was immers versperd door twee watermolens die aan de abdij van Nazareth toebehoorden. Voor Antwerpen daarentegen zou een dergelijk kanaal heel wat voordelen gegeven hebben, daar deze stad verschillende waren per schip uit de Kempen betrok. Bovendien wenste de markies van Westerlo een aftakking vanaf Elzendonk (gehucht van Grobbendonk) naar de Grote Nete.

In 1537 werd het plan nog eens bovengehaald. Maar Lier ging dwars liggen en voerde zelfs een proces om de aanleg te verhinderen. In 1704 en 1784 sprak men weer over het plan, maar het duurde nog tot 1848 eer de verbinding Antwerpen-Herentals tot stand kwam. En toen kwam Nijlen niet meer voor op het traject. Was het eerste plan uitgevoerd, onze infrastructuur zou er heel anders hebben uitgezien.

De Nete aan banden gelegd.

Wanneer we de Ferrariskaart van 1778 bekijken, dan bemerken we dat de Nete zeer veel kronkels had. Filips de Goede had reeds in 1437 de oevergemeenten verplicht de rivieren te onderhouden en de scherpe bochten af te snijden, maar het zou tot aan de kanalisatie in 1838/39 duren eer de meanders, waarvan er nu nog bestaan, afgesneden werden. De bocht die tot voor de deur van de hoeve Elzendonk lag en daar een losplaats vormde, zou slechts na 1850 haar beurt krijgen. Bij de eerste kanalisatie zongen de boeren hier: "Vive le roy, veel water, weinig hoy!" Leopold I huldigde de nieuwe vaart in, en het is voorzeker dan geweest dat hij door Nijlen en de Koningsbaan kwam.

De beek, die vroeger vanaf de samenloop met de Laak, recht in de Nete liep, werd tot aan het Sas van Emblem gegraven.

Wegenwerken

Oorspronkelijk bezat Nijlen geen goede wegen. In 1754 werd de "kerkendijk", nu Gemeentestraat, verbreed en werd er een brug oover de beek gemetseld. Vroeger moet het om zo te zeggen onmogelijk geweest zijn om in de winter vanaan de kerk tot over de beek te geraken. Na die verbetering groeide de bewoning langsheern die weg. In 1837 werd deze baan gekasseid en recht getrokken o.a. aan het Goor en van de Lelie tot de Tikkenhaan. Ik zag op het gemeentehuis een kaart van 1828 waarop later deze correcties in inkt bijgetekend waren. Om de kosten van die aanleg te recupereren werden op sommige plaatsen afsluitingen of vekens geplaatst, waar men voor voertuigen en dieren tol moest betalen. De herberg "De Draaiboom" in Lier en "Het Barreeltje" te Herentals herinneren nog aan dit gebruik. Misschien vindt ook de naam Vekenstraat daar zijn ontstaan.

Vanaf 1837 begon ook de diligence (postkoets) te rijden: eenmaal per dag van Lier naar Herentals en Geel (In 1894 heette die weg Chaussée Provinciale de Lierre à Gheel).

Besluit

Als we de kadasterkaart bekijken gemaakt door C. Popp, bemerken we dat er heel wat veranderde voor die kaart gemaakt werd (1858). We vergeleken ze met de eerste stafkaart (Ferrariskaart) die door het Oostenrijks bestuur in 1778 gemaakt werd. Door de kanalisatie van de Kleine Nete raakten de negen wadden (doorwaadbare plaatsen) die op de rivier lagen tussen het Veer (Molderneet) en Grobbendonk in onbruik. Verschillende wegen werden rechtgetrokken, toen op het einde van de 19de eeuw de verbindingen met de aanpalende dorpen gekasseid werden. Op de Poppkaart zien we b.v. hoe de weg die voor het graven van de beek recht naar het Veer liep, dan over de Netedijk geleid werd en bij het kasseien opnieuw zijn vroeger traject kreeg. Aan de overzijde van het Veer reed men voorheen dor de bedding van de beek. De spoorweg van Kontich naar Turnhout werd tussen 1855 en 1857 door de maatqschappij Grand Central gelegd. De eerst trein kwam in Lier binnen op 1 februari 1857. In 1923/24 kreeg Nijlen aansluiting op het gasnet en in 1928/29 kreeg het dorp elektriciteit. Hierdoor werd de evolutie van ons dorp en van de streek sterk beïnvloed.

Wie kent ze nog?

Jeugdherinneringen:

De Oorlogsjaren 1914-1918

Hoe triest die oorlog ook was met al zijn gruwelen, voor kinderen betekende hij een belevenis: veel soldaten en paarden en echte kanonnen. Allemaal redenen en gelegenheden om haagschool te houden of te laat te komen. En dan maar in de hoek staan of straf schrijven voor die kwade juffrouw uit Grobendonk. Vond ze dat ze niet schoon genoeg geschreven was, dan mocht je alles afvagen en kon je opnieuw beginnen griffelen. 't Gebeurde dat de meester in koleire zijn hand niet meester was, een dichtbij liggende lei vastgreep en ze zo onzacht neersmaakte op het hoofd van een deugniet, dat de ongeluksvogel beduusd bleef zitten met een mislukt ingelijste kop.

De meest begeerde dag was de donderdagnamiddag, die was helemaal voor de kinderen. Het middageten kon niet vlug genoeg door de keel, de makers moesten opgezocht en plannen gesmeed om te ravotten.

Kent ge de kliek van de stronthoek nog? De Meir, de Kuille en Lowie van de Sjas. Ge weet wel wie die gareelmaker, die al zingend werkt in zijn deurgat aan halster, lederen riem of paardgetuig met een lange hesdraad, zwart gemaakt met een bol pek en aan de biede uiteinden voorzien van een scherpe naald, die tegelijk in tegengestelde richting werd geschoven in een gaatje dat vooraf met een els gestoken was.

Links vooraan: "De Stad Herenthals".

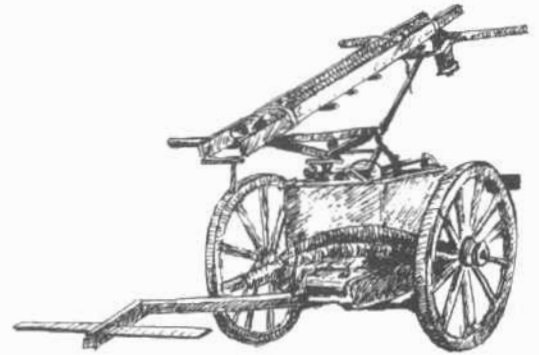
De Gabriël en Gomeir van Jan Broeck, de mandenmaker. De Piné en Gutte van de Lange recht tegenover de school. Jan van Mol, wiens vader ook aan het front had gestreden en na de oorlog een diamantslijperij had die werkte op "gaz pauvre", waarvan de uitlaat knalde als kanonschoten. Kuille Kaloe uit die klein huizekes achter Jan de Hollander en Jos van de Slinke uit café "De Volksvriend", ja dat waren de kadékes. Voor een half solleke (5 centiem) kochten ze 3 cigarettens zware dobbel B bij Mieke Verbraeken, in dat heel smal winkeltje dat genepen leunde tegen de staminé: "In de stad Herenthals" van de grote Nelis. Ieder moest om de beurt een lange trek doen en bewijs leveren dat hij de rook diep kon inhalen, wat bij sommigen uidraaide op schokkende hoest, hevige buikpijn, een botermelkgezicht en een spoedgeval W.C.

Voor een duitje (1 centiem), voor een cent (2 centiem) kon men al kiezen tussen een blad babbelewitjes (blaasuit), een siroopstek, tipneuskes, zizjipkes en andere snoepje. Ook schoolgerief zoals de begeerde botergriffel, voor de helft beplakt met een gekleurd, geruit papierke kon je kopen. Die griffels waren duurder dan de gewone, zij schreven zachter, maar waren zeer broos, en vaak moest men bij gebruik, met stukken en brokken zijn plan trekken, want niet iedereen had het geluk bij de uitdeling van 't schoolgerief een hele griffel en een ongescheurde lei te bemachtigen. Eénmaal in het jaar hadden alle schuilles (leien) een nieuwe kleur, want op de laatste dag voor het groot verlov werden alle exemplaren veelvuldig bespeekt met water en met met vod of spons gereinigd. De beduimelde, soms met inkt besmeurde omlijsting werd met schuurpapier zo duchtig en vlijtig bewerkt, dat ze ongebruikt, splinternieuw leek. Na een goedkeurend knikje van de meester voor de noeste schoonmaker werd de lei dan tot volgende schooljaar in de kast opgeborgen.

*Octaaf Van Camp.

Over de Poempiers:

Stichting van onze brandweer

Nadat we de vorige keer het oude brandreglement van 1824 hebben opgedolven, leggen we nu het tijdsboek op de twintiger jaren van deze eeuw open, toen het Nijlens brandweerkorps werd opgericht. Zowel de optekeningen van ere-adjutant Karel Broekmans als het gesprek met ere-sergeant-majoor Frans de Groot zijn belangrijke bron voor dit artikel gewest.

STICHTING

De impuls tot de stichting van een eigen gemeentelijke brandweer lijkt begin 1925 te zijn uitgegaan van de nieuwe gemeentesecretaris, Alfons Cools, en van de toenmalige burgemeester Leopold Claes. Er bestond namelijk helemaal geen aangepaste regeling voor de bestrijding van brand meer, hoewel Nijlen met zijn circa 5000 inwoners daar dringend aan toe was. De veldwachter, Wies Lieckens, werd ingeschakeld om een aantal bereidwillige mannen te contacteren. Wat later vergaderde men voor de eerste keer bij Antoon Dams in zijn café "De bonte Os", waar van overheidswege de "doelstellingen" van de brandweeractiviteiten werden uiteengezet. Op 8 juni 1925 was het dan zover: 18 vrijwilligers hadden uiteindelijk een positieve beslissing genomen en zouden van dan af het "Ongewapend Vrijwillig Pompierkorps" uitmaken. De gemeenteraad keurde een intern reglement goed en de leiding werd gekozen. Alfons van der Hoeven werd bevestigd, Karel Noeninckx en Antoon Dams eerste en tweede luitenant en Denis Lieckens sergeant-majoor. Men zou er echter op korte tijd in slagen het aantal manschappen te laten overeenstemmen met dat van omliggende korpsen, en in 1927 waren er in Nijlen dan ook 27 brandwermannen.

OUDE SPUITPOMP

Ook qua materieel ging men er ondanks de beperkte technische mogelijkheden van die tijd vrij snel op vooruit. Het eerste jaar echter diende men zich nog te behelpen met de oude spuitpomp, die de gemeente reeds jaren ter beschikking had. Zij was in een koperen bak gemonteerd waarin men met emmers e.d. water moest gieten. Dat werd dan met de hand in een paar slangen gepompt.

Het ding bleek al gauw te log en ouderwets. Dat werd bijvoorbeeld erg duidelijk op de eerste brand die het korps bestreed, nl. die bij Louis Bertels aan de Broechemsesteenweg. Had men de pomp eenmaal tot op de plaats van de ramp gesjouwd, dan kreeg men de handen vol met het vullen van de vergaarbak (het had geonweerd en er stond gelukkig water in de grachten) en met pompen, spuiten en redden van huisraad.

EMMERS IN...LIJNWAAD

Het gemeentebestuur ging dan in 1926 ook over tot de aankoop van een aanzuigende armpomp. Zij was bij de viering van het 50-jarig bestaan van de brandweer in 1975 overigens in de optocht te bekijken. Leverancier hiervoor was de Brusselse firma Wasterlain, die er eveneens de nodige zuigslangen, lansen en een 300 meter slangen bijleverde.

Dit type armpomp was tegen het eind van de 19de eeuw heel courant geworden bij de meeste korpsen en zou vaak tot het begin van de tweede wereldoorlog in gebruik blijven. Emmers in lijnwaad werden er steeds aan toegevoegd, zodat men de kuip van de pomp kon vullen, wanneer de waterbron zelf met de aanzuigslangen niet te bereiken was. Normaal was dit evenwel niet nodig en de uiteraard nog steeds in loopas voortgetrokken en met spierkracht te bedienen pomp betekende een grote vooruitgang qua debiet en betrouwbaarheid. Later pas kon men soms een beroep doen op de melkman Louis Peeters (van 't Kromhout) om de pomp met zijn wagen naar de brand te vervoeren.

KIPPEN BIJ HET UITRUKKEN

De alarmering gebeurde aanvankelijk door het snel met de hamer beslaan van de kerkklokken. Hoewel deze methode tamelijk efficiënt was werden een paar jaar later toch ook klaronblazers aangeduid, die bij brand op de hoeken van de straten de spuitgasten verwittigden of 's nachts wakkertoeterden. Die repten zich dan naar hun "arsenaal". Op dit vlak bleek de brandweer in de beginjaren vaak aan verhuizen toe. Zo stond de pomp een tijdlang in de Statiestraat bij de juffrouwen De Cnaep in een hok waar ook de kippen konden rondlopen, zodat de uitruk wel eens wat minder schoon begon.

OP DE FOTO...

herkennen we volgende stoere brandweelieden:
 (van boven naar onder en van links naar rechts)
 Jean-Baptist Voets, Emiel Van de Kelft, Octaaf Hens,
 Jan Gui, Achiël Barri, Frans de Groot, Francis Liekens,
 Jan Aerts, Jozef de Cnaep, Denie de Cnaep, Alfons

Leysen, Louis Leysen, Denie lieckens, veldwachter
 Alouis Lieckens.

(zittend)

Christ van de Zander, Gommaar Verwerft, Antoon
 Dams, kapitein Alfons Van der Hoeven, Karel Noe-
 ninckx, Alfons Van Weert, Van Elst, André Noeninckx,
 Theofiel Cools, Alfons Verhaegen, Jozef de Loncker,
 Emiel Steylaerts.

Uiteindelijk werd door de gemeente voor de brandweer
 een lokaal opgetrokken, (in de Gemeentestraat), waar zij
 in 1930 een nieuw onderkomen vond. Maar later werd
 het haar weer afgenomen ten behoeve van de school er-
 naast.

DE GROTE BRAND VAN 1927

Frans de Groot (hij en Jan Aersts zijn de enige nog leven-
 de stichters) zitten nog vele herinneringen uit de eerste
 jaren van de brandweer in het geheugen geprent. Zo was

er op 27 en 28 mei 1927 de grote brand bij meubelmaker
 en brandweerman Louis van Elst (de Grune). Met de
 armpomp werd 24 uur lang zonder ophouden in het
 houtmagazijn gespoten. Hiervoor werden zowat alle wa-
 terputten uit de omgeving geleidigd, alsook de grote put
 in de kelder van brouwer Vervooort (waar nu apotheker
 Bosmans woont). Daarin diende men echter wel met
 pomp en al af te dalen! Toch slaagde men erin de aanpa-
 lende woningen te vrijwaren en nog veel materiaal te
 redden.

MIJTEN EN MEIDEN...

Een plezierigere nasleep kreeg de brand achter de pasto-
 rij rond 1930, toen pastoor De Breemaecher zelf op de
 mijt ('t is maar hoe je het bekijkt en verdertelt...) mee-
 bluste. Ook aan de bedevaarten zat destijds een rookje,
 want Frans vertelde dat verschillende jaren na elkaar
 precies op de dag van de parochiale uittocht naar Scher-
 penheuvel brand uitbrak...

Zonder moeite verliep het bluswerk overigens zelden. Zo diende men voor de brand bij Sus Crauwels in de Rector-de Ramstraat water aan te zuigen uit de Nijlenbeek. Bovendien vroom het zo hard dat zelfs het persen van het water door de slangen in het gedrang kwam. Of men arriveerde, in 1929, in alle haasten op een door buren gemelde brand, maar men werd niet met open armen ontvangen, omdat de brandweer te snel was gekomen... Regelmatig ook werd er een boerderij door de bliksem getroffen en kon de schade sterk de hoogte inlopen, omdat het vuur in de met hooi gevulde schuren een gretige prooi vond.

5 F PER UUR

De dienst die de spuitgasten aan de gemeenschap ver-

leenden, was ook toendertijd gratis en aanvankelijk werden zij er zelfs door de gemeente niet voor betaald. De allereerste kledij (vest en helm) kocht ieder persoonlijk aan! Pas van 1937 werd deze toestand geleidelijk aan verbeterd, hoewel een vergoeding van 5 fr per uur geenszins spectaculair kan heten. De gemeentelijke overheid begon echter in te zien dat, wanneer Nijlen beschermd zou worden door de brandweer van Lier, zij hiervoor een flinke bijdrage zou moeten storten en de bevolking, o.m. door de afstand tussen beide gemeenten, veel meer brandschade zouden oplopen. Daarom werd de vergoeding opgetrokken zodat de mannen van de brandweer nu een redelijke betaling krijgen voor hun inzet.

(vervolgt)

*Jan Roelans.

Boekbespreking:

Het Geslacht Faes

Onlangs verscheen een boeiende studie over het geslacht Faes, een werk dat niet minder dan 477 bladzijden telt. Voor alle Faesen en aanverwante families een 'must'!

De oudstgekende stamvader, Jan Faes, werd geboren te Nijlen of te Bevel (circa 1500 - 1564). Door de eeuwen heen genoot de familie een groot aanzien in 'de Bijvang van Lier', zodat heel wat leden van deze stam op verschillende verantwoordelijke posten in het bestuur van de stad Lier en de Bijvangdorpen terug te vinden zijn, als schepen, meier (politiecommissaris), tentmeester (plaatselijke ontvanger van de dorpsbelastingen), koster, H. Geest en kerkmeester.

Eén van de meest tragische figuren uit het geslacht Faes was een jong meisje, Anneke, geboren te Nijlen en op veertienjarige leeftijd van toverij beschuldigd! We vinden haar in 1589 in de gevangenis te Lier samen met nog drie andere vrouwen, vermoedelijk alle drie van Nijlen, eveneens beschuldigd van hekserij, nl. Lijsbeth Strijckaerts, ongeveer 35 jaar, Catelijne Van den Bulcke en Anna Cops, beide ongeveer 60 jaar oud. Kreeg Anneke na vele dagen kerker 'slechts' een lichte straf, nl. alle vrijdagen te vasten, 'te watere ende brode', dan verging het Cathelijne Van den Bulcke slechter, zij werd veroordeeld tot de brandstapel. Het vonnis werd uitgevoerd te Lier tussen 2 januari en 10 april 1590. Niet minder dan 11 bladzijden werden aan deze uitermate triestige zaak, gegroeid uit haat, nijd, bijgeloof en geroddel, gewijd.

Verder vinden we Faes en die dienden als soldaten onder Napoleon. Er was er zelfs één die te Lier op de Donk wegens diefstal en bendevoering opgehangen werd.

In dit uitermate interessant boek staan alle Faesen van Nijlen, Bevel en Kessel vermeld, ook de 17de generatie na stamvader Jan. Naast het namen- en cijfermateriaal bevat het werk ook een uitgebreide geschiedenis van plaatsen waar de 'Faesstam' woonde, nl. Nijlen, Kessel, Bevel, Lier, Zoerle, Westerlo, Westmeerbeek, Hontenisse, Hulst, Rupelmonde, Hallaar, Haacht, Zandhoven, Viersel. Elke generatie wordt geplaatst in zijn historisch kader. Ongeveer 1500 bronvermeldingen laten tevens een verder onderzoek toe. Niet minder dan 20 jaar hebben beide auteurs aan deze studie gewerkt. Van dit uitermate interessant boek, dat slechts op 375 exemplaren verspreid werd, zijn nog enkele exemplaren te verkrijgen

*Frans Lens.

J. SMITS EN L. FAES:

'De Familie Faes uit 't land van Rijen'

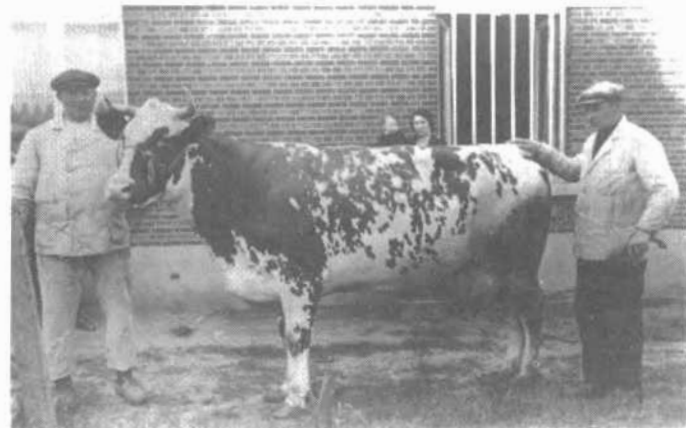
te bestellen bij: J. Smets, J. De Veusterstraat 119, 2520 Edegem

prijs 600 fr. te storten op p.r. nr 000/0850826/39

Mandes Lores, den Ton en andere... **Nijlense Slachters**

Ludovicus, Aloisius, Mathildis Van Rompaey, in de wandeling "Mandes Lores,, geboren te Bevel 13 maart 1870, huwde in 1899 met Heylen Constance, geboren te Herenthout op 25 februari 1868. Ze vestigden zich te Nijlen om er een slachterij te beginnen. Hun gezin groeide aan met drie zonen en een dochter. Dokus overleed reeds op 1 augustus 1924 Louis woont nog in het ouderlijk huis, Petrus stierf op 8 juli 1958 en Celine is weduwe geworden van Derboven Jan.

Wie Mandes heeft gekend, zal dat evenbeeld van een reus nooit vergeten; een boom van een vent, een struis lichaam en een geweldige kop met rood aangezicht: dat alles dwong eenieder tot ontzag. Hij had het uitzicht van een Oude Belg, leek het vlees geworden Tongerse standbeeld van Ambiorix.

Fier op één foto (van links naar rechts): Petrus Van Rompay, Stans Dillen (met kind) en haar echtgenoot Louis Van Rompay... en natuurlijk de koe.

Mandes was een harde werker. Omdat zijn arbeid veel mankracht vergde, spoorde hij zichzelf aan met vele "verdoemenissen". Na zijn overlijden in 1927, hij was amper 57 jar, werd het bedrijf voortgezet door zijn zonen Louis en Petrus, bijgestaan door de ongehuwde oom Dokus uit Bevel en drie gasten: Dolf Wouters,, Antoon Dams en Sus Maes. Het bedrijf bloeide tot in 1940: toen werd het slachten enkel nog in grote slachthuizen toegestaan.

Samen op deze licht-vervaagde foto: Louis, Dokus, en vader Mandus Van Rompay.

Enkele cijfers om aan te tonen dat het bedrijf Van Rompaey groter was dan men zou kunnen denken. Per jaar slachtte men ongeveer 200 koeien, 250 varkens en 100 kalveren. Het vlees werd door Jef Van Goubergen gekeurd en met eigen kar en paard naar Antwerpen vervoerd. Dat was niet zonder gevaar: struikrovers overvielen de begeleiders wel eens om ze te beroven van de belangrijke sommen die zij op hun terugkeer bij zich hadden. Daarom reden de slachters uit de omliggend dorpen meestal in konvooi. Omwille van de afstand moest men onderweg wel stoppen om de paarden en de begeleidende waakhonden te laten rusten. Niet te verwonderen dat men nu nog van een paardegeheugen spreekt, als men weet dat de paarden spontaan stopten aan de vertrouwde afspanning. De voerlui ontdeden hen dan van toom en leidsels, gaven hen haver en brood en drenkten hen. Terwijl de paarden het innerlijk beest versterkten, spoelden de voerlui hun eten door met een flinke pot gerstenat.

Louis vertelt: "Meermaals per week moest ik om 6 uur 's morgens met een lading vlees naar Antwerpen. Meestal zonder zorgen, maar eens op een zaterdag zag ik op de terugreis tussen Borsbeek en Wommelgem drie verdachte mannen, die plots aanstalten maakten om op mijn kar te springen. Ik gaf een forse zweeps slag, mijn paard sprong vooruit, zodat het plan van die bende mislukte. Maar ik moest wel even bekomen van de schrik. Wanneer Mandes een buitengewoon zwaar koebeest had gekocht, moest er zowaar een grote foto van gemaakt. Die werden opgehangen in de herberg. Ze hingen er nog, uit 1922, het mannevolk poserend zo fier als een gieter.

Wouters Adolf, zijn vrouw Wuyts Constance en hun kroost van vijf kinderen: Louis, Sus, Pauline, Jul en Natalie, hadden later een zelfstandig bedrijf in de Woevingenstraat, dat na de dood van vader werd voortgezet door Louis en later door Jul. Naar men vertelde kocht Louis zijn eerste koe, een prachtbeest, voor 5000 Fr. Zij leverde 45 kg vet.

Tijdens de eerste wereldoorlog moesten er twee ossen geleverd worden aan het oude station. Peer van Mandes bereed de os van Nicasi en Sus van den Dolf troonde op os van Sooi Rol. Op de laadplaats lagen nog een paar masten stammen te wachten op vervoer; in plaats van daarover te stappen, wipte de os van Sus er plotseling over met het gevolg dat Sus onzacht op de harde kas-seien plofte. Dit gebeuren is niet van horen zeggen, ik heb het zelf gezien.

* Sus en Louis Wouters met hun eerst-gekochte koe.

Antoon Dams (den Ton) en Sus Maes hebben ook nog jaren een eigen slachterij gehad tot de snelle ommekeer in het bedrijfsleven er een punt heeft achter gezet.

* Octaaf Van Camp.

Ter Overweging

Vroeger was het leven schijnbaar primitief, maar gelijk ook evenwichtig, omdat het steunde op de eenheid met een omgeving die de mensen zelf hadden gemaakt.

Wanneer de mens uit de omgeving wordt verdreven, waarmee hij over de eeuwen heen tot eenheid was gegroeid, is de grondslag weggeslagen waarop zijn leven rustte. Hij kan een ander huis krijgen, een nieuwe horizon, maar zijn geestelijke voedingsbodem is hij kwijt, voorgoed, vermits geen techniek de levensgroei kan vervangen.

Wie de geschiedenis van het leven beluistert, moet vooral aan die verbondenheid en aan de gevolgen van die breuk aandacht geven.

* Prof. Karel van Isacker.

Wij kenden ze nog...

"De Poemp", nr.6, blz. 2. Wie dacht aan de harmonie, heeft zich vergist. Het is een groep oud-strijders 1914-18 bij een teerfeest, bijgestaan door enkele muzikanten van de harmonie St.-Cecilia. De foto zou genomen zijn achter de vroegere cinema Gildenzaal in de twintiger jaren. Te herkennen bovenaan van links naar rechts:

Mon Engelen - Gust Helsen - Gust Dillen - Frans Hens - Fons Peers - Karel Van Gansen - Gust Van Tendeloo - J. Jacobs - Gom. Storms - Frnas Truys - Frans Vranckx - Frans Van Tendeloo - Frans Van Loock - Christ Van de Sande - Gom. Verwerft - Gust Van den Eynde - Alb. Storms - Martin Wuyts - Gom. Derboven - Jef Cools - Fons Kegelaers - Louis Kegelaers - Jef Grielen - Clem. Clissen - Gust Peeters - Charel Cools - Louis Van Loock Nar Van de Kelft - Jan Verbeeck - Gust Kelber - Charel Vercammen - Louis Van Elst - Alfons Cools - Jef Sangers - Fons De Doncker - Fef Op de Beeck - Charel Storms - Theofiel Michiels - Gom. Grielen - Jul Van Immerseel - Mon Laenen - Desiré Marien - Louis Sels - Alois Lieckens - Frans Van Houtven - Louis Storms - Jul Van den Eynde en Nand Cambré.

Muzikanten: Jos Van Houtven - Jef Cambré - Fons Storms - Rik Crauwels - Jos Crauwels - Theofiel Cools - Emiel Steylaerts en geen muzikant Henri Engels.

Ontbrekende Oud-Stijders: Frans Boiy - Petrus Bellemans - Constant D'Joos - Fik De Winter - Charel Heylen - Frans Heylen - Fons Leysen - Judo Peeters - Louis Torfs - Fons Verstreepen - Jan B. Voets en War Verbraecken.

Werkten mee aan dit nummer :

Redactie: Jos Bastiaens, Walter Caethoven, Flor Dieltjens, Jozef Engels, Jan Roelans, Rosette Rymenants en Octaaf Van Camp.

Tekeningen: Mark Derboven, Dirk Liekens, Alma Van de Plas en DF-ledenblad.

Fotografie: Jeannine Thys en René Verhaegen.

Grafische vormgeving: Walter Caethoven.

Eindredactie: Rik Claes

Fotozetwerk: Greet Gilis

Druk: Armand Luyten

